

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
КАФЕДРА ПРАВОЗНАВСТВА**

СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
підготовки магістра
спеціальності 081 «Право»

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: **Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»**

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: **Стрілець В. В.** – д. і. н., к. ю. н., професор кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Геєць І. В. – к. ю. н., доцент кафедри політології та права Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Осташова В. О. – к. ю. н., доцент кафедри бізнес-адміністрування та права Полтавської державної аграрної академії

Обговорено і схвалено
на засіданні кафедри правознавства
протокол № 5 від 24 грудня 2015 р.
Завідувач кафедри _____ проф. Лаврик Г.В.

УЗГОДЖЕНО
На засіданні науково-методичної групи
напрямку підготовки/спеціальності
протокол № 2 від 24 грудня 2015 р.
Голова науково-методичної групи
_____ проф. Лаврик Г.В.

СХВАЛЕНО
Голова науково-методичної ради
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
«__» _____ 2016 р.
_____ проф. Рогоза М.Є.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Соціологія права» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 081 «Право».

Соціологія права — це специфічна галузь соціологічного знання, що досліджує функціонування права в системі соціальних інститутів суспільства, а також генезу, динаміку і структуру правових норм та їх роль у суспільному житті людей. Об'єктом соціології права є право не взагалі, а право в його об'єктивному взаємозв'язку із соціумом, тобто соціальна обумовленість права, а також соціальна роль, соціальні умови та основи його дії як елемента соціальної системи. Соціологія права має вагомий теоретично-методологічний потенціал. Використання в повному обсязі досягнень загальносоціологічної думки, сучасних підходів до проблем соціального характеру може істотно збагатити уявлення про право як соціальний інститут, дати глибше розуміння його внутрішніх зв'язків з природою соціального. Актуальність наукового напряму і навчальної дисципліни обумовлені насамперед тим, що без всебічного аналізу соціально-правових проблем неможливо розкрити перспективи розвитку правової системи, її роль у вдосконаленні соціальних відносин, а також розробити наукову платформу здійснення правової реформи, покликаної забезпечити верховенство закону в усіх сферах життя суспільства, зміцнити механізм підтримання правопорядку на основі розвитку народовладдя. Дослідження соціологічних аспектів права сприяє формуванню і реалізації концепції правової держави.

Предметом навчальної дисципліни є суспільні взаємовідносини, що виникають у процесі формування правових актів, тобто при підготовці до трактування соціальних відносин у юридичних нормах, а також при реалізації правових приписів щодо регулювання соціальної поведінки як окремої особи, так і певних соціальних утворень.

Міждисциплінарні зв'язки визначаються інтегральним характером навчальної дисципліни, міждисциплінарним дискурсом; тісним зв'язком з комплексом базових та гуманітарних, а також юридичних дисциплін. Соціологія права – міждисциплінарна галузь наукового знання, що поєднує в собі пізнавальні ресурси юриспруденції як системи наук про державу і право та загальної соціології як науки про закономірності виникнення, розвитку й функціонування суспільства. Програма враховує набуті студентами знання під час вивчення курсів «Філософія», «Соціологія», «Юридична деонтологія», «Теорія держави та права», «Історія вчень про державу і право», галузевих юридичних дисциплін.

Пропонована програма навчальної дисципліни «Соціологія права» структурована згідно з особливостями організації навчального процесу і складається з двох логічно взаємопов'язаних модулів. Важливу роль програма відводить питанням, які присвячені з'ясуванню розуміння об'єктивної нормативної структури суспільного життя, що визначає соціальний характер права; дослідженню реального функціонування соціальних і правових норм в

якості регуляторів суспільних відносин, а також дослідженню сприйняття права різними категоріями населення.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Модуль 1. Основи соціології права.

Модуль 2. Соціологія юридичної діяльності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою викладання** навчальної дисципліни «Соціологія права» є формування у майбутніх магістрів - юристів знань про соціальну обумовленість права та розуміння ними найважливіших завдань сучасної соціально-правової політики держави, які пов'язані з науковим забезпеченням соціальних та правових реформ, досягненням громадської злагоди, попередженням і своєчасним розв'язанням конфліктів у суспільстві, створенням умов для формування в країні громадянського суспільства та побудови правової держави.

1.2. **Основними завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Соціологія права» є формування у студентів соціологічного мислення, правової культури, розуміння соціально-правових проблем, джерел їх виникнення і можливих шляхів вирішення, що в свою чергу, дозволить майбутнім магістрам з права успішно пройти соціальну адаптацію, зорієнтуватися у складних проблемах суспільного та державного життя, ефективно реалізувати свій професійний, творчий та особистісний потенціал в умовах демократизації українського суспільства.

1.3. **Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:**

знати:

- історію виникнення та основні етапи розвитку соціології права;
- сутність соціологічного підходу до пізнання права, місце соціології права в системі суспільних наук;
- соціальну обумовленість та цінність права;
- закономірності правової соціалізації особистості, соціальні чинники формування правосвідомості та правової культури;
- сутність та ознаки правової поведінки особи, її зв'язок з іншими проявами соціальної активності;
- показники соціальної ефективності права;
- соціальні фактори нормотворчої діяльності, соціологічне забезпечення законодавчого процесу;
- соціальну природу правосуддя та правозастосування.

вміти:

- застосовувати положення соціології права у дослідженні проблем сучасного соціального розвитку, робити із цих досліджень науково обґрунтовані правові висновки і узагальнення, вміло використовувати їх в юридичній практиці;
- оцінювати соціальну ефективність правових засобів і доцільність їх використання для вирішення конкретних проблем суспільного розвитку;

- збирати та аналізувати інформацію про соціальні аспекти правових процесів і явищ;
- вміти застосовувати різні методики соціологічних досліджень правової дійсності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1 Основи соціології права

Тема 1. Соціологія права в системі соціально-гуманітарних та юридичних дисциплін

Формування соціології права як закономірний наслідок розвитку юридичних та соціальних наук. Комплексна природа наукових соціолого-правових досліджень. Соціологія права як одна зі спеціальних соціологічних теорій. Соціологічний підхід до розкриття сутності правових явищ. Об'єкт соціології права. Дискусійний характер визначення предмета соціології права. Предмет соціології права. Місце правової соціології в системі юридичних та інших гуманітарних наук. Соціологія права як навчальна дисципліна.

Структура соціології права. Методи соціології права. Функції соціології права.

Внесок соціології права у вирішенні найважливіших завдань сучасної соціально- правової політики держави. Перспективи розвитку соціології права.

Тема 2. Виникнення та розвиток соціології права

Протосоціологія. Античні концепції (Платон, Аристотель, Цицерон, Цельс, Ульпіан). Середньовічні концепції (Ф. Аквінський). Відродження римського права (С. Бартоль). Теорія природного права (Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є). Історична школа права (Г. Гуго, Г. Пухта, К. Савіні, Г. Мен, Дарвін). Англійський лібералізм (І. Бентам, Д. С. Міль). Кримінально-правові дослідження (Ч. Беккарія, Є. Феррі, Г. Тард). Роль засновників соціології А. Кетле, О. Конта, Г. Спенсера в процесі становлення соціології права.

Класична соціологія права. Діалектико-матеріалістична соціологія права К. Маркса і Ф. Енгельса. Позитивістська соціологія О. Конта та його роль у формуванні правових проблем у соціології. Розвиток питань соціології права Дюркгеймом на початку ХХ ст. Ж. Карбоньє про соціальну роль громадянського та сімейного законодавства. М. Вебер – засновник «розуміючої» соціології, її застосування до права. «Юриспруденція інтересів» Р. Ієринга. Внесок О. Ерліха у розвиток європейської соціології права (соціальна обумовленість права;

співвідношення права і моралі в регуляції суспільних відносин; право та соціальна структура суспільства).

Виникнення і розвиток соціологічного підходу до права в Росії. Історія вітчизняної соціології права. Радянська соціологія права. Соціологія права в сучасних умовах розвитку України. Сучасна зарубіжна соціологія права (П. Сорокін, Н. Луман, Ж. Гурвіч, Р. Паунд, Т. Парсонс).

Тема 3. Право як соціальне явище

Соціальна обумовленість та цінність права. Закономірності виникнення права. Соціологічні теорії походження права. Право у системі суспільних регуляторів. Право як міра суспільно значущої поведінки людей.

Соціальна природа суб'єктів права. Структура суспільних (громадських) відносин. Соціальні ознаки правовідносин. Поняття «правосуб'єктності». Система суб'єктів права та їх соціальні властивості. Співвідношення суб'єктів права та суб'єктів правовідносин. Суб'єкти правовідносин: індивідуальні, колективні (соціальні спільноти), інституційні (організації). Соціальна природа суб'єктів права та їх соціально-правові ознаки.

Механізм соціальної дії права. Право як соціальна норма. Соціальний, нормативний та культурний зміст правових норм. Соціальні функції права: інтегративна, регулятивна, охоронна, комунікативна. Форми соціальної дії права: юридична, психологічна, етична, інформаційна.

Прогнозування у праві. Соціально-правове прогнозування. Правове (юридичне) прогнозування. Пошуковий і нормативний прогнози. Класифікація юридичних прогнозів за масштабом, об'єктом, періодом часу. Предмет правового прогнозування. Методика здійснення прогностичного дослідження.

Тема 4. Соціальна ефективність права

Методологічні засади визначення соціальної ефективності права. Соціальна ефективність права як міра цільових можливостей реального впливу права на характер і стан соціальних відносин та на їх зміни. «Право», «міра», «можливість» як ключові поняття соціальної ефективності права. Форми «неправа» за Г. Гегелем.

Форми здійснення соціального впливу права. Закономірності співвідношення проблем розвитку права як суспільного інституту та його соціальної ефективності. Критерії соціальної ефективності права. Безпосередня ефективність. Показники соціальної ефективності права. Соціальні умови ефективності права.

Соціальні наслідки (результати) функціонування права. Безпосередня та опосередкована соціальна ефективність права. Передбачені та непередбачені соціальні наслідки. Позитивні та негативні соціальні наслідки.

Комплексне визначення соціальної ефективності застосування правових норм. Методика аналізу соціальної ефективності права. Ознаки

нежиттєздатності правових норм. Система вивчення соціальних наслідків дії права. Принципи та методи вивчення соціальної ефективності права. Етапи аналізу соціальної ефективності права.

Тема 5. Правова соціалізація особистості

Поняття загальної та правової соціалізації. Зміст і структура правової соціалізації особистості. Діалектика об'єктивного і суб'єктивного в процесі правової соціалізації. Соціально-психологічні механізми та інститути соціалізації.

Рівні правової соціалізації особистості. Соціальне призначення і природа права. Основні концепції соціалізації. Особливості процесу правової соціалізації особистості. Функціональна визначеність права. Поле правової соціалізації.

Механізм правової соціалізації. Пряма та опосередкована соціалізація. Принципи правової соціалізації особистості. Структура поля правової соціалізації особистості. Діяльність особистості як головний напрям соціалізації. Соціально-правова рольова дія. Система регулювання соціальної поведінки. Правове виховання особистості. Оцінка особистості як суб'єкта правової соціалізації. Роль правових знань в процесі соціалізації.

Тема 6. Правосвідомість

Поняття правосвідомості, його специфіка як соціологічної категорії. Формування правосвідомості. Соціоструктура правосвідомості: зміст та особливості.

Рівні правосвідомості: повсякденна, спеціальна професійна, наукова. Функції правосвідомості: пізнавальна, оціночна, регулятивна. Функціональна структура правосвідомості.

Правосвідомість як об'єкт соціологічного дослідження. Структура соціологічного дослідження правосвідомості. Методика дослідження правосвідомості, її оцінка та вимір. Виявлення характеру правосвідомості. Взаємодія правосвідомості і права.

Тема 7. Правова культура та правова поведінка

Поняття та елементи правової культури. Правова культура особистості та правова культура суспільства. Громадянське суспільство у контексті формування правової культури та правової поведінки. Структурні зв'язки правової культури. Повсякденна, професійна та теоретична правова культура. Роль правової культури в українському суспільстві. Шляхи формування правової культури.

Поняття правової поведінки. Соціальні ознаки правової поведінки. Специфічні юридичні ознаки правової поведінки. Диференціація правової поведінки від інших форм соціальної поведінки. Ознаки правової поведінки.

Види правової поведінки. Правомірна поведінка: поняття та види. Поняття, структура та види правопорушень. Соціальна природа правопорушень. Зловживання правом та об'єктивно протиправна поведінка.

Тема 8. Соціологія девіантної поведінки

Поняття та сутність девіантної поведінки. Соціальна характеристика злочинної поведінки. Злочинність як соціальне явище. А. Кетле як засновник соціології злочинності. Теорії походження та причини злочинності: біологічний, психологічний, філософський підходи. Основні соціологічні теорії злочинності: драматизації зла, диференційованої асоціації, конфлікту культур, відчуження, референтної групи, злочинних субкультур, соціального контролю, сприятливих можливостей, соціальної дезорганізації.

Соціальні інститути та злочинність. Причини, соціальна база та стан злочинності в сучасному суспільстві. Особистість злочинця: типологія, мотивація, ціннісно-нормативний комплекс. Соціологічне вивчення особистості злочинця. Латентна злочинність та методи її вивчення. Дитяча, молодіжна, організована злочинність.

Профілактика девіантної поведінки як рання профілактика злочинності. Покарання та реабілітація як складові системи боротьби зі злочинністю. Сутність та принципи покарання. Криза системи покарання.

Модуль 2

Соціологія юридичної діяльності

Тема 9. Соціологія нормотворчої діяльності

Специфіка соціологічного підходу до нормотворчої діяльності. Соціальний механізм нормотворчості. Етапи соціологічного забезпечення нормотворчої діяльності.

Закон як соціальне явище. Місце закону в правовому житті. Соціологічне забезпечення законодавчого процесу. Логіка формування закону. Основні (правостворюючі) та допоміжні (процесуальні) фактори законотворчого процесу. Діагностика суспільних проблем, оцінка їх пріоритетності. Моделювання ситуацій впровадження закону. Прогнозування процесу законотворення. Соціологічна експертиза законопроекту. Оцінка соціальної ефективності законотворчості. Визначення меж застосування закону. Соціальний механізм законотворчості. Стадії законодавчого процесу.

Проблема ефективності законодавства в сучасних умовах. Недоліки чинного законодавства та нормотворчої діяльності в Україні. Розвиток системи права та реформування законодавства в Україні. Напрямки, призначення та перспективи правової реформи.

Тема 10. Судова соціологія

Соціальна природа правосуддя та його цілі. Поняття та функції правосуддя. Функція соціального контролю.

Судовий процес як соціальна взаємодія. Принципи справедливого судового процесу. Судовий процес як соціальний конфлікт. Соціально-психологічна взаємодія суб'єктів судового процесу. Взаємодія судового процесу з зовнішнім суспільним середовищем.

Соціологічна експертиза і соціологічне тлумачення закону. Функції соціологічної експертизи. Соціологічне тлумачення закону. Соціологічне дослідження судових помилок.

Соціологічні аспекти вивчення ефективності правосуддя. Рівні визначення ефективності правосуддя. Чинники підвищення ефективності правосуддя. Соціальні підходи до судової діяльності. Професіограма судді. Соціальне планування та наукова організація роботи судді.

Соціальні проблеми судової реформи. Напрями реформування правової системи України.

Тема 11. Соціологія правового конфлікту

Правовий конфлікт як різновид соціального конфлікту. Сутність та природа правового конфлікту. Предмет та об'єкт правового конфлікту. Склад та елементи правового конфлікту.

Класифікація соціально-правових конфліктів. Характеристика окремих видів правових конфліктів. Конфліктна ситуація. Соціальна напруга. Конфлікти правореалізації та правозастосування.

Об'єктивні та суб'єктивні чинники конфліктів. Юридичні чинники політико-правових конфліктів. Учасники правового конфлікту: соціально-рольова і поведінкова характеристика. Конфлікти між юридичними та між фізичними особами. Соціальні ролі учасників конфлікту. Суб'єктивна (психологічна) сторона конфлікту. Моделі стилю поведінки людей в конфліктних ситуаціях: деструктивний, конформний, конструктивний. «Теорія ігор».

Стадії конфлікту: латентна (прихована) та відкрита стадії. Фази конфлікту. Юридизація конфлікту. Механізми управління конфліктом. Чинники, що сприяють розвитку конфлікту мирним шляхом. Медіатор. Способи розв'язання та попередження конфліктів. Форми розв'язання правових конфліктів. Правові засоби розв'язання конфліктів. Судочинство як механізм розв'язання правових конфліктів.

Тема 12. Соціологія правозастосування

Правозастосування як вид соціальної діяльності. Цілі та функції правозастосування у соціальному механізмі правового регулювання. Умови

соціальної цінності правозастосування. Соціально-правовий контроль на стадії правозастосування та його ознаки.

Соціальні та юридичні чинники впливу на правозастосовну діяльність. Кадровий склад суб'єктів правозастосовної діяльності. Конкретно-історичні умови правозастосовної діяльності. Соціально-психологічний механізм прийняття рішення суб'єктами правозастосовної діяльності. Якість правозастосовних актів. Професіограма посадової особи правозастосування, юриста. Сучасні проблеми кадрової політики держави. Фактична діяльність суб'єктів правозастосування та соціальні критерії її оцінки. Ефективність правозастосування.

Тема 13. Конкретно-соціологічні дослідження в галузі права

Прикладна соціологія права як фактор вдосконалення правотворчої і правозастосовної практики. Сутність соціолого-правових досліджень та їх значення. Дослідження сутності зв'язків правової системи. Специфіка розробки програми та інструментарію конкретно-соціологічних досліджень в галузі права.

Організація і проведення соціолого-правового дослідження. Етапи соціолого-правового дослідження. Програма дослідження: поняття, структура, функції. Соціологічні методи дослідження в галузі права: опитувальні методи, аналіз документів, спостереження, експеримент. Вибірка в дослідженні. Оформлення результатів соціолого-правового дослідження: складання наукового звіту, підготовка проблемно-аналітичної довідки. Особливості соціологічного аналізу різних сфер правової дійсності.

3. Рекомендована література

Основна:

1. Балинська О. М. Основи соціології права (для працівників органів внутрішніх справ) [Текст] : навч. посіб. / О. М. Балинська, Л. Й. Гуменюк ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л. : ЛДУВС, 2013. – 411 с.
2. Настасяк І. Ю. Соціологія права [Текст] : навч. посіб. / І. Ю. Настасяк ; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – Л. : ПАІС, 2008. – 196 с.
3. Соціологія права [Текст] : навч. посібник / В. Д. Воднік [та ін.] ; ред. Н. П. Осипова. – Х. : Право, 2007. – 234 с.
4. Соціологія права [Текст] : підручник для студ. юрид. спец. / М. І. Панов [та ін.] ; ред. Н. П. Осипова ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 276 с.
5. Соціологія права [Текст] : Навч. посіб. / О. М. Джужа, І. Г. Кириченко, В. С. Ковальський, С. М. Корецький та ін.; За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 288 с.

Додаткова:

6. Бігун В. С. Антропологія, аксіологія та соціологія права. До питання про праворозуміння [Текст] / В. С. Бігун // Часопис Київського університету права. – 2005. – 4. – С. 23-28.
7. Бурдяк В.І. Становлення і розвиток соціологічних концепцій права [Текст] : навч. посіб. / В. І. Бурдяк ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2001. – 84 с.
8. Воднік В. Д. Соціологічний підхід до аналізу проблем правотворчості [Текст] / В. Д. Воднік // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2009. – № 1. – Х. : Право / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 2009. – С. 184-194.
9. Головаха Є. Україна та Європа: результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження [Текст] / Є. Головаха, А. Горбачик, Н. Паніна. – Київ : Ін-т соціології НАН України, 2006. – 142 с.
10. Гревцов Ю. И. Социология права. Курс лекций [Текст] / Ю. И. Гревцов. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 312 с.
11. Жоль К. К. Философия и социология права [Текст] : учеб. пособ. / К. К. Жоль. – Киев : Юринком Інтер, 2000. – 480 с.
12. Завальнюк В. В. Методи дослідження антропології права (до проблеми застосування методології соціологічної науки) / В. В. Завальнюк // Актуальні проблеми держави і права. - 2014. - Вип. 74. - С. 32-35.
13. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства : генеза та сучасність [Текст] / Ю. Ю. Калиновський. – Х. : Право, 2008. – 288 с.
14. Карбонье Ж. Юридическая социология [Текст] / Ж. Карбонье. – Москва : Прогресс, 1986. – 352 с.
15. Ковальчук О. М. Цінність права в соціологічному підході до праворозуміння / О. М. Ковальчук, В. Хаврук // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 15-18.

16. Конфліктологія: підруч. для студ. ВНЗ юрид. спец. [Текст] / за ред. Л. М. Герасіної та М. І. Панова. – Х. : Право, 2002. – 256 с.
17. Коробка В. М. Сучасна правосвідомість слідчих (теоретико-соціологічний аспект) [Текст] / В. М. Коробка, В. В. Пашутін ; Донецький ін-т внутрішніх справ. – Донецьк : ДІВС МВС України, 2002. – 124 с.
18. Костицький В. В. Соціологія права [Текст] : наук.-теорет. спадщина Євгена Ерліха і проблеми розвитку сучас. Науки / Василь Костицький, Ольга Кобан ; Ін-т законодав. передбачень і прав. експертизи. – Київ ; Дрогобич : Коло, 2015. – 227 с.
19. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті : досвід конкретно-соціологічного дослідження [Текст] : монографія / В. В. Голина [та ін.] ; заг. ред.: В. В. Голина, В. Д. Ємельянов ; Акад. прав. наук України, Ін-т вивч. проблем злочинності. – Х. : Право, 2006. – 292 с.
20. Лапаєва В. В. Соціологія права [Текст] / В. В. Лапаєва ; под ред. В. С. Нерсесянц. – Москва : НОРМА-ИНФРА М, 2000. – 304 с.
21. Мадіссон В. В. Деякі питання соціології приватного права [Текст] : монографія / В. В. Мадіссон. – Київ : НДІ приватного права і підприємництва АПН України, 2003. – 124 с.
22. Маник А. З. Концептуальні засади соціолого-юридичного підходу до визначення сутності права / А. З. Маник // Право і суспільство. – 2014. – № 6.1(2). – С. 24-28.
23. Методологія та методика соціологічних досліджень у праві [Текст] : конспект лекцій / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого ; уклад. В. Д. Воднік [та ін.]. – Х. : [б.в.], 1999. – 93 с.
24. Оніщенко Н. М. До питання про функціональну роль та значущість соціології права [Текст] / Н. М. Оніщенко // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. – Вип. 60. – С. 14-20.
25. Оніщенко Н. Соціологія права як чинник удосконалення праводержавотворення в Україні [Текст] / Наталія Оніщенко // Віче : журн. Верхов. Ради України. – 2013. – № 5. – С. 11-13.
26. Савчук С. В. Юридична соціологія: предмет та місце в системі юридичних наук [Текст] : монографія / С. В. Савчук ; Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Рута, 2003. – 240 с.
27. Сердюк О. В. Соціологічний підхід у сучасному правознавстві: пізнання соціальності права [Текст] : монографія / О. В. Сердюк ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Яшма, 2007. – 320 с.
28. Сердюк О. В. Соціологічні аспекти методології оцінювання якості функціонування правових інститутів (на прикладі суду) / О. В. Сердюк // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2010. – Вип. 1. – С. 32-40.

29. Словник термінів з правової конфліктології [Текст] : наук.-довідк. вид. / за ред. Ю. П. Битяка, Л. М. Герасіної, М. І. Панова. – Х. : Одіссей, 2006. – 208 с.
30. Соціологічна думка України [Текст] : навч. посібн. / ред. Захарченко М. та ін. – К. : Заповіт, 1996. – 424 с.
31. Соціологія [Текст] : підручник / за ред. М. П. Требіна ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Харків : Право, 2010. – 224 с.
32. Теремцова Н. В. Соціологія права: питання правотворчого процесу в Україні; проблема та шляхи подолання / Н. В. Теремцова // Наше право. – 2013. – № 6. – С. 13-18.
33. Эрлих О. Основоположение социологии права / Пер. с нем. М.В.Антонова; Под ред. В. Г. Графского, Ю. И. Гревцова. – СПб. : ООО «Университетский издательский консорциум», 2011. – 704 с.
34. Яцино К. Історія становлення соціології права в працях вітчизняних учених [Текст] / К. Яцино // Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки / Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К. : ВПЦ «Київський ун-т», 2012. – Вип. 93. – С. 75-80.
35. Яцино К. С. Соціологія права: деякі аспекти методології [Текст] / К. С. Яцино // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 8. – С. 160-168.
36. Яцино К. С. Особливості предмету дослідження соціології права / К. С. Яцино // Європейські перспективи. – 2013. – № 1. – С. 12-17.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Контрольні заходи здійснюються науково-педагогічними працівниками і включають поточний і підсумковий контроль. Об'єктами системи поточного та підсумкового контролю є робота студентів на семінарських (практичних) заняттях та виконаних індивідуальних (домашніх) завдань. Поточний контроль здійснюється при проведенні семінарських (практичних) та індивідуальних занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентом навчального матеріалу дисципліни.

Під час проведення семінарських занять застосовуються такі методи контролю, як усне та письмове опитування студентів з питань, визначених планом семінарських занять, дискусійне обговорення проблемних питань з теми заняття, письмове складання студентами тестів. При проведенні практичних занять – контроль здійснюється при розв'язуванні окремими студентами біля дошки та «малими групами» комплексу практичних задач і проблемних ситуацій.

Поточний контроль, який застосовується під час індивідуально-консультативних занять, здійснюється за допомогою відповідних тестів в усній або письмовій формі. Такий контроль застосовується по відношенню до тих студентів, які мають поточну заборгованість із поважних причин. Поточний контроль виконання студентами індивідуальних (домашніх) завдань здійснюється за допомогою перевірки викладачем результатів розв'язання розрахункових завдань.

Підсумкове оцінювання знань з дисципліни здійснюється у формі ПМК (заліку).

5. Засоби діагностики успішності навчання

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни складається із суми балів за результатами поточного контролю знань. Загальна сума набраних балів протягом семестру за поточну успішність максимально складає 100. Академічні успіхи студента визначаються за допомогою системи оцінювання, що використовується в ПУЕТ, з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС.

Оцінка «відмінно» (90-100 балів) передбачає, що студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.

Оцінка «дуже добре» (82-89 балів) передбачає, що студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.

Оцінка «добре» (74-81 бал) передбачає, що студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача й самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.

Оцінка «задовільно» (64-73 бали) передбачає, що студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.

Оцінка «достатньо» (60-63 бали) передбачає, що студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.

Оцінка «незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю» (35-59 балів) передбачає, що студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

Оцінка «незадовільно з обов'язковим вивченням залікового кредиту» (1-34 бали) передбачає, що студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.